

გლუკ-კოტოვანი გაიპარა სოფლიდან და შეატოვნა ყ ჩრდის დაცვა მუხრანისთვის მოპოვება-ნ ჩრე-ი-ს, რომელიც იმ დროს იმყოფებოდა თავის ჩაგრებათ იქვე (ხალხობელს სახელად) ბოქალი მამინებდ გეშუა რსებში, მაგრამ ყ ჩრეი იქ აღად დახვდა. მან ჩაგვებით და სოფელის დახარებათ შეტარებინა თუთა, რომელიც იქვე ვიხარებოდა თავის შეფარვის, თანამართლის კინაგლის ბოქალის გეშუაშორილ ვადამოეშუა ჩაგვებით და შემოვიტუნებულ. ყან დობი შუაში მამოყვდილი შრომით და იმგვარად აჩინა, რომ დაიჭურნ. მაგრამ ისინი ისევ ტყეში აჩინა თუ არა, ეს მხოლოდ ერთმა ღმერთმა იცის.

ლინეის ბათონება
(ს. აგარის მამალი დედაების ვაჟი რადონელი).

ოსმალნი ლაზი ტანში შემოვიდნენ და მხოლოდ დაიჭურნ იტყობოდა, მაქიალის ცხენში ფეხი გაიხარეს; იქიდან აქრბოვებულ მონადირეს გამოაშქრებდა და გათავითა. აქრბოვებებს ეს ამბები შეიტყეს და ძორიერ შემხინდნენ. ამათ მამინებდათი დღი კაცებმა შეყარეს და ლაზარკი დაიჭურნ. თუჯისკა ვაჟი, რა გავა მუხრანისა. ღი კაცებმა უხიხეს, რომ ჩრე მითა ამა გავეს, ტყე იქვე წყარად ითავს, იგინი ბოლის პანელ დავიქტურნ, ამიტომ უჩრბოების იმეჭრა, რომ ჩრე წყაროთ იქ და თათრობა გამოუტყდით, ვიხიოთ, რომ ჩრე უცხი იმსა და განადგურების თავი განანებონ. ხალხს უმეტესი ნაწილი უარბულ დადა ჩრე მთ ვერ ჩაგვარდნობი, რადგანაც მათგინ მურდობით არიოდა და გინდ რომ ჩაგვარდნობი, ჩრე მთ მან არ გამოვიტყობი. ჩაგვარდნობი, ხარეს მიუცემი და სულთან რა საქმი, ხა ხელი აქვითა. ასეთი პირობა გავხარებოთ, რომ ჩრე თქვენი დიდი ვნახულები ვქმნებთ, ხარეს ვინახობით, რასაც გინახანბნით, ყველაფერს ავსრულეთ, მხოლოდ ვნახოთ, რომ სულსკ-ი ნუ შეგავა ვნახოთ. ამ

გადრწვეტილებების წლებმა იქ ვერაინ ვერ გავადა, ოსმალნი პასუხს უყოლიდნენ. ბოლის ოსმალნი დღეობა წილიც ეს ამბავი და მივიდნენ მაქიალისთ. იქ ამათი ამბავი მოისინებოდა ოსმალთ და პასუხით მოგვცეს, რომ არ შეიძებნათ. ოსმალთ ხელში ყველა მისლიანი უნდა იყოს, ქრისტიანი არ შეიძლებოდა. ეს ამბავი იქიდან მდღეობდა-მაკია არ მოიპოვებდა, ანაშენ ოსმალნი კაცებმა. მდღეობებს მამინებდათი დახვდნენ. ამის შემდეგ კიდევ წავიდნენ მოსალარაკობად რდლები, მაგრამ იქ ნებას არ აძლევდნენ, იქვე რდლებმა, ანაშენ და თავებს ვაჭრებდნენ. ამ დროებში მაქიალით ოსმალთ სულთან სელიმი ჩრეობდა. სულთან სელიმის ამბავი მოგვსა დიდ კაცებმა რომ შეიტყეს, ძლიერ ვაგვარდნობდნენ. მამინებდათ ამი აქ ხალხი შეტარების და დიწყეს ლაზარკი, რომ ჩრე სულთან სელიმი დავიბარჩილებდი, ვიქ მივიყოთ ვთხოვდებოდნენ, რომ ვართავდით დიდი და ისინი განი ჩრე ვაგვართავდებოდნენ. ჩრე აქ დღეობებს და თვით წყავ ოსმალთ დაჯარაგეს და თვით წყავ ოსმალთ დაჯარაგეს და თვით წყავ ოსმალთ დაჯარაგეს ვინდა ისე მივიტყვი. ამ ჩრეებს უჭრებდნენ პირი ვიდა და მამი ვიდა, რომელიც იმეჭრებდა იქვე გამოკტეული კაცის კვლის გვით და აქ რდებოდა თვის და თავის თავს თვის დავიდავებდა. ეს წყავი და სულთან სელიმთან ამს რამდენიმე სხვა კაცებზე ვაჭრებენ. ამაშია მთავი, სულთანთ თავი დავჯარა და უთხოვ, რომ მე ვართ თავილი ამაშია მე მსუსი მექენი სჯული მივილი და მთვით მხოლოდ აქრბოს ხან ხანკაო. ჩრე მათი აკიოთ, იმეჭრა სულთანმა. ამაში მე იქვე ვართავდი. ამის მათეს მთავი, ანუ სანჯახ მთავი და ჩანახარეს მთელი აქარა, აქარები და მათი. იმ დღეებამ ამამიძებნი და მათიჩრენ აქ და ანაშენ ბატონობა. მაქიალიჩრენ ამამიძებნი ჩრედ, თან მიიყვანა მოხარება და სოფლებში დაყვანი და ხალხს უთხოვ, რომ სულთანმა თქვენი თხოვნი შეისინდა და რაი თათრობას მიიღებთ, მერე ფაქირი ნუ ვაჭრეთ, იგი აქედამ წყავ და თქვენ დაჭრებ-

თა. ხალხს ძლიერ ვაგვარდა, სოქვეს ვაგვართავდით და მათ წაყლის შემდეგ ჩრეში ქრისტიანთი ვიჭრებოთ. ამათ მალე ხოჯენი და მოიხიბო მიიღებდნენ და ზოგერთი სოფლებში გაითარდნენ. პირველი ხანებში ესენი მუხრან ქრისტიანობისდნენ ელვად გამონათ თათრობა სულით ოცნებდნენ, რომ ნახეს თათრობა უფრო წინდა სოფელს ქრისტიანობაზე, ამით ჩრე მთ ქრისტიანობის თავი ვაგვარებს და ნაწილდ თათრებდ ვაგვარენი. მდღეობებს ვამოუტყდნენ, რომ წაით ჩრეებან, თქვე ჩრეებს ნახა ბარდოს, ჩრენი ხოჯენი, იმნი და მოიხიბა არიონი. მდღეობებმა იწყებეს, ამათ უთხრეს: ით თქვე მურდობენ, თქვე ურჯულდობენ, სჯულდობენ ვახლებოთ, სჯული ვაგვარეთ, ქრისტიანობა თათრობის სჯულდობა და მარტო შეგარდნობი კუცობათ ანაშენებებს ამხე ვაგვარ მივივდა. იმან ჩრე ვაჭრებმა რაც მივივლი იყენენ, მაქიალი ვაჭრე ვყოლის თათრობი, ერთი მთავრის მიამა და მერე ყველა ესენი მურე ზღვამ ჩაყარა. სანჯახ-მთავრის ბეგრი ყარე იქვე ქმნეს; ვინც ითავარებდნენ, იმს ესენი დაჯარაგებს და სანჯახის აძლევდნენ, ავღურდელ და სხვა რამებს. ვინც არ თათრებდნენ, იმს ვერ მათი ხოჯესს მურეჩრენდნენ და თათრობის უჩრეებდნენ, რომ ამასაც მიიღოთ თათრობა და ვინც არ შესინდნენ, იმს ან დახმენ, ან თავს მიესკიდნენ და ისეთი არ დასტყვებდნენ. იმ ქვეყანა ასე ძლიერ ვართავდნენ და ამის ძალით თუ ვაჭრისტიანებენ, თორემ ნებით არაფერი იქმნებდა; ძალით ვაჭრისტიანების და ვაჭრულიყოების დიდი ზარალი მოჰყვანა. მთელი ვინც ვალ ვაგვართავდნენ, ისინი მურე ვინც ვალ კაცები იყენენ, იგი დიდი. სულ ბეგები დახვდნენ.

აქ უნდა შეინახოთ ზემოხსენებული სურათისკენ, რომ სულთან სელიმი სურათებში და მუხრანში 1780—1818 წლებში. ამ სულთანმა 1800 წ. ვინჯიერ მუხრან ახალციხედან მოქცეულნი გამოუშვანდა და შეიუფლდა, მენ ოღონდ რუსეთს ნუ შეუერთებდა და დღეს მდებარეობს.

სულთანს ქება-დიდებათი. რა წაგვინდებათ სულთანს ქართული დღეობის მოსახიბობით? არაფერი, პირიქით კიდევ მოიგებთ, რადგანაც იჯახში ვამიგვებთ ქართულს წიგნს, თქვენი თითონ ისეველით მის და სკოლისკი მთლიდ დავთმობთ. სხვა ენასია. ამის თქმას ვერ ვაგვადანებენ, თუ ვარდა არ იცოდნენ, რომ ქართული საზოგადოებრივი თვალის ამან, მიტყუებდა ძიგნი ადგილიც, ეს, სწორედ ამ ჩრენი თავილენის ამხელვების აძლევს მანს მნი რომსამშელო, რომელსაც თვით სწავლის ის აქვს და ხდის მსა ძლიერ ღონისძეობათ ახალის შექის მოსხლდნენ ჩრეის ხალხში. მათვე დახმარებას უწყეს, რომელსაც სახელდახმარებლობს, ორ-კოვებს საზოგადოდ. სახელმძღვანელობს, რომელთა თვი დიდი სწიერ დავუთხროთ, სიესენ და შემდეგმაც დასთესენ, თუ იგინი არიან შეგვიდნენ ცოდნით, მწიკით და სიყვარულით. ამისთანა სახელმძღვანელობებს და სწავლებს ხალხს ეკონომიკურად სწავლებს და მერე პრინციპაოდ ჯად. რათა ხოჯეობებმა ამ ბრის მურეჩრენ, იგინი თხოვდნენ უმერე თვით

შენ ჩვენ აღარ შეგაწუხებთ. რაც დავლიბთ წაჭრებოთ თქვენებში ჩრენი ძველებს, ჩვენ ყველა იმების დახმარებობით. სჯულით არაგვის გათავარებთ და ყოველ-ნაირს მოიხიბობებს მოგვემთ ვაგვარ, თათრობა, ხაზახუნობა და წაშლით, აცხლებდნენ და თქვენი სიმეფი და ვაგვარდნობა, ოღონდ მანდ რუსებს ნუ შემოუტყდნენ და გზს ნუ ვაგვარდნობთ. გიორგი მემუერ ამხელ უარს შეუთავალა.

ზ. პ. (შემდეგი იქნება).

პასუხად „ჩრეკითელს“.

ბანი ჩხოყეთლით თქვენი წერილი, ივრისაჲ 183 წ-ში დასტეული ყოვლად უსაფუძვლია და მარტო ცოლის წყნება კარგს ანდნენ, მ. ა. ჩრე შესხვება. მე ვამბობდი ჩრეს კარგს ანდნენ ცოლში; წაუხლდის წლის ენესენი თვიდან მარტამდე ორჯელ არა ყოფიდა თინჯის სკოლაში საღობო სჯულის მასწავლებელი მ. კომაროვი და იმის წინა არ წელია სხვა ანაშენი იმის მათეორა. როგორც მოგვხსენებთ, ყოველი ესე დამტყუებდა გამოიძებნა, ამის მერე მე ხიამ არ მიტყუებარა, თქვენც, ან არ პასუხს იძლევი: „კარგს ანდნენ ჩრე მოუწუნებია ის, რომ მამეჩრეტიანი არა აქვთ გოლაყებულო სლიტენი რნახლ—ტარაკ-კუნდავების ზებრიობით და ვერ ვაგვარდნობთ იყოველ სღობათი მოთხოვია რუსული სახელმძღვანელოდ... ყველაფერი ეს სასწაობლო, ვისაგებენ ნახელ ივრისა. მერე, თუ როდის, ან სად მივაგახსენებ, ან სკოლის მოუწუნებია და ტარაკ-კუნდავების შესახებ, ან სასწაობლო და უცხოების შესახებ? თქვენი სკოლა ენთა ვაჭეთ, თქვენი მოსწავლეობის ენთა ვაგვართავთ მ. კომაროვის, მაგრამ ჩრეის კარგს ანდნენ ცოლის სწორად არის და მამინებდათის ნება-ყო ვაგვართავთ იმის ნება ვაჭეთ, რომ იმისთანა ახარი მამარეობა, რომელიც მე არ მივიტყუებინ.

თხზებით ამ მოხდა ჩრეის ქვეყანაში ამ ოცი წლის განმავლობაში ის ცვლილებებ, რომ წინდებ ბეგრისთვის შეიქმნა სასარსო მოთხოვნილებათ და ჩრენი ლტერატურა, წარწერებოდა ფუხსხე დადგა? ამ ცვლილებებში მს რისტიანობის განმავლობაში მამინებდათის წინააღმდეგობა, ან მოულო, თუკი მისი თათრებოვე იყო. და ან თუ მთორ, თუცდნადა, ვაგვართავთ ისეთი ახრები, რომელთა განმავლობაშიც ამ წარმატებას წინ დაგვადებოდა. მამეჩრეტიანი, ახლა იგი ვაგვართავდა მთელს ენციკლოპედიას ვამოცემს ქართულ ენაზე; დღეობისა მქნეს, რომ მესდენ მინც ვაგვართავდნენ ბინის აღმკვლიბას, მგრამ ვინა აქვს და ვაგვართავთ იმ ხის ამავი, რომელსაც ფეხებს უთხარდნენ, უხარდნენ, და ფოთლებს-კი წყალს უმამეჩრედნენ, ნათესებ ბეგრის მოგვასამ.

განა მუკერმდებულები, ხმა-მალა მღალაფრებნი ფუტკები არიან, რომელთაც შეუძლიათ ბრძანებაც ითავებენ აუბილიან და თუთ ფუტკებზელი დანტობიორიკი ვონ. ხელ მოიყვანენ? უცხიდა, რომ მს ჩრეკითაშეულის

ის ახი, თუ რამდენად მომხარებლები დომინებდნენ მოწაფეები უტყობის. კომაროვის, მე მია ცოდნებულ ხნაც არ ამბობდა. მს მხოლოდ კომაროვიმ, —რაი დაინახა, რომ კარგს ანდნენ ცოლის წინააღმდეგ თავს ვერ ვაგვართავდა, ის-და-ახლა, რომ დღეობა სკოლა—ლილი და სჯულით, დიწყა სკოლაში სი-არული, ერთი თანაშემწეც დაიჭრა-ვა და დღეობებში მამეჩრეტიანი აქვთ ორ თვეში დაგინტყუებთ თქვენს სიკრუტსაჲ. ეს იგი მოსწავრეა მიულის წლის სკოლა ორს თვეში ესეველიებით.

კიდევ ვიოტყუებ და ვამტყუებ, რომ კომაროვი თანსნი ერთხელ თუ მიმსაძღვინდად ხოლოდ სკოლაში მამინებდა, და იმის შემდეგ რა სასწაული მოხადნა სკოლაში—ამს არც შეგვიხარება და არც ვეჭობი. უცხი ვთხოვთ, მამარინათ, მანი ჩხოყეთლით, რა არის ჩრეს კარგს ანდნენ ცოლში უსაფუძვლი და რამ ვამოცდნათ ისეთი ცოლის-წყნების შემოტყუება ჩრე-ხელ, რომლის მხებზე ნუ თქვენებია ამ პამიციკი, როგორც მოგვხსენებთ. პასუხს მიმტყუებ, რომ ვამოცდნათ ამამება იმხნებს, და არა უმეჩრეტიან სკოლის ვაგვართავთ, რომელიც და გამოიშვენიერებს წყაროში. ხოლო თქვენი ჩრეს მართალს წყაროს პასუხს უტყუებთ! რატომ ნუხელოვანი ამას?

იგის თანხელი კარგს ანდნენ. 85 წ. 1 ივლ. ს. თანხელი.

ნარკვევი
(ტურნალ-ვაგოტოლოგია).

სხვა-და-სხვა განმავლობის დღეობის საწაუბლობის შესახებ წარმოებულ ახრათის საფარგების აფიკრისა იმეპარატორის ვიოცობის შესახებ. ამ ოცობების თანხი წერილი ვაგვართავთ. მისი დიდი წყაროა ვაგვართავთ. წყაროში აფიკრის სწორად, თუ რა მათავლებელი იმისთა მის ამხანაგებსა და თვით მამეჩრეტიანების წყარობარბა.

ოცი წლის ოცობალობის სასწაუბლობის განმავლობაში ისე ღრმად ვახსილებთ მათსა და რამოვი ერთავარი მართალდობა, რომ იგი ახლა, როცა სამოც-და-ათ თმინანი პენისა ჯიერში უტყვის ყურამოქორცმებას უწყეს მამე მამართლებსა. დროა შეუფარდების მინერ სულს, განმავლობის იგი სკოლადა, ახლად მიიანდობის წაშლარა უკლები-გვის ეგზამენი და ვანწმუნდელი შემდეგს ხალხის განათლების სასწაუბროსა. თუ ამის მოხარებას ჩრე პირველი ხმა-მალა ვაგვართავთ მის წინამართლებსა და უხად ვეძღვნი მის ქება-დიდებასა. რაც უნებება მას, თუ როგორი სახალხო სკოლა ჩვენთვის სანატრული და ამასთან შემსაღებელი, და რაგვართავდნენ იქნის იგი მოწაფეობა, რომელიც უნდა იქნას და ვანწმუნდელი შემდეგს ხალხის განათლების სასწაუბროსა, სინათლისა, დღეობათის შეყვინისა, ხეობისა და გრწმუნების, ამან ჩრე წაჭრაოდ ვრაცელი ვეძღვართ ცილვე წყაროები...

სწილობი.

